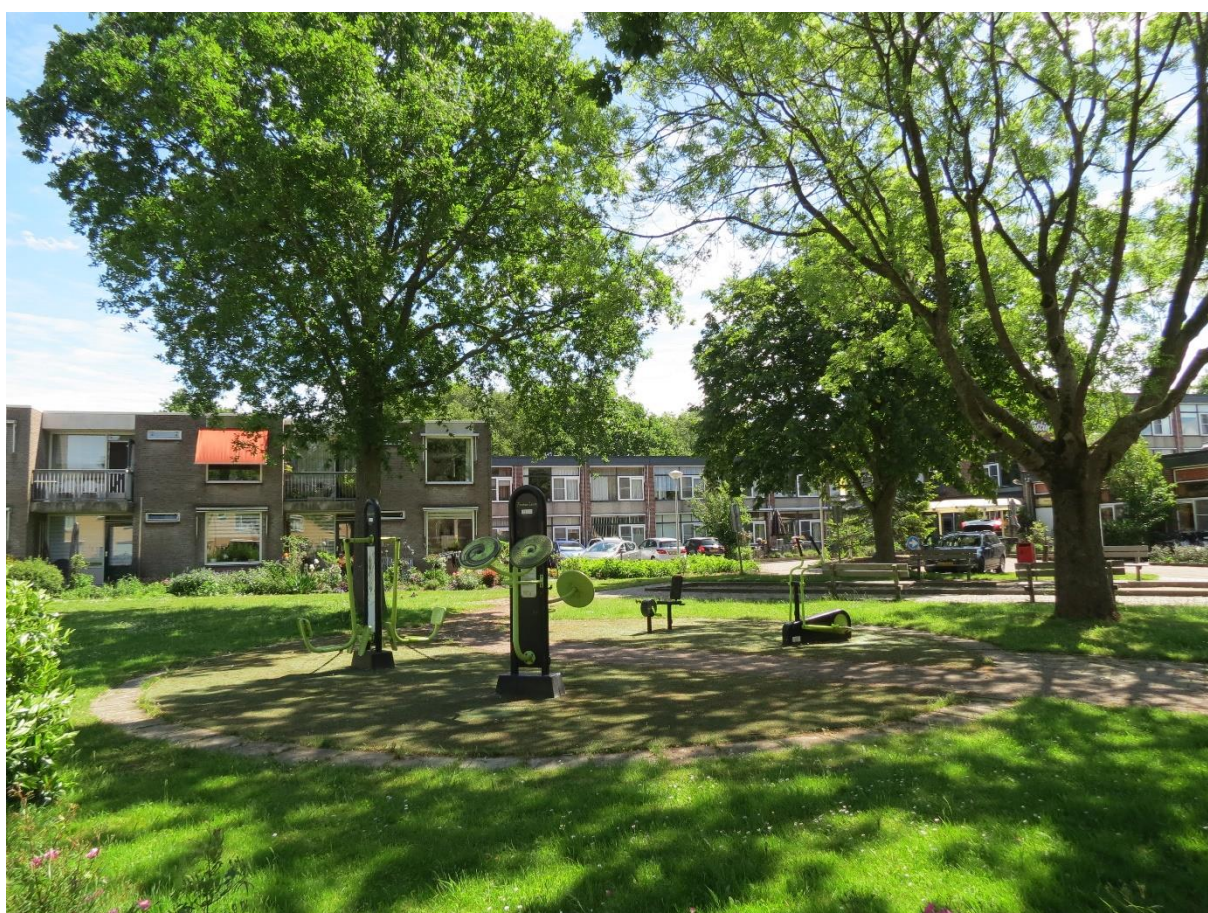

Cultuurhistorisch onderzoek

Quick scan

Verzorgingshuis Evean Festina Lente

Beemsterstraat 25, Assendelft

De Onderste Steen
Broerdijk 15
6523 GM Nijmegen
tel. 024-6635956 / 06-28321525
info@onderstesteen.com
www.onderstesteen.com

Object

Verzorgingshuis *Evean Festina Lente*

Adres: Beemsterstraat 25, 1566 WP Assendelft (Gem. Zaanstad)

Status: geen

Ontwerp-/Bouwjaar: 1968-1969/1970

Opdrachtgever: Nederlandse Centrale voor Bijzondere Huisvestingsvormen/Nederlandse Centrale voor Huisvesting van Bejaarden, Amsterdam

Architect: M. Leguijt Az., Krommenie

Uitvoering: K. van 't Veer, Assendelft

Oorspronkelijke functie: bejaardentehuis

Huidige functie: verzorgingshuis

Bijgebouwen: geen

Bezocht: 25 mei 2022

Uitvoering

De Onderste Steen, drs. M. Kruidenier

Broerdijk 15

6523 GM Nijmegen

Opdrachtgever

Woonzorg Nederland

t.a.v. mw. N. Snelderwaard

Postbus 339

1180 AH Amstelveen

Recreatiezaal Festina Lente. Prentbriefkaart, ongedateerd.

Inleiding

Aanleiding

Zorgverlener *Evean* beheert momenteel achttien verzorgings- en verpleeginstellingen in Noord-Holland. Een van deze locaties is verzorgingshuis *Festina Lente* in Assendelft, een complex dat werd gebouwd in 1970.

Na vijftig jaar blijkt het pand op diverse punten verouderd. Momenteel onderzoekt *Evean* in samenwerking met Woonzorg Nederland de mogelijkheden tot herontwikkeling. Hiertoe heeft men aan architectuurhistorisch onderzoeks- en adviesbureau *De Onderste Steen* te Nijmegen gevraagd om een cultuurhistorisch onderzoek uit te voeren, in de vorm van een 'Quick scan'.

Post 65

Verzorgingshuis *Festina Lente* in Assendelft behoort tot de jongere bouwkunst, die sinds enige tijd wordt aangeduid met de term 'Post 65'. Deze bouwkunst uit de periode 1965-2000 staat sinds een jaar of vijf in de belangstelling, maar het is nog niet geheel duidelijk hoe deze te waarderen. Bij de totstandkoming van de bouwkunst van na 1965 blijken namelijk andere actoren een rol te hebben gespeeld dan daarvoor, zoals bondig samengevat in het boek *'Nederland aan het eind van een millennium'*.¹ De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) stelt dan ook in hun verkennende rapportage *'Post 65. Nieuwe perspectieven tussen welvaart en weerstand'*:

'Om te bepalen welk erfgoed van Post 65 specifiek van belang is, is nog onvoldoende kennis opgebouwd vanuit een nationaal perspectief. De voor de inventarisatie benodigde waarderings- en selectiecriteria bijvoorbeeld, zijn nog niet voldoende uitgewerkt (explicitering) en afgestemd'.²

Gelet op het ontbreken van goede landelijke richtlijnen, is er voor gekozen om de in dit rapport gebruikte onderzoeksmethode te baseren op de werkwijze die de toenmalige Rijksdienst voor de Monumentenzorg (nu: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed) in 1991 heeft opgesteld voor de bouwkunst uit de periode 1850-1940, en die tevens toepasbaar bleek voor gebouwen en objecten uit de periode 1940-1965.³ Tevens is gebruik gemaakt van eerdere ervaringen die het bureau *De Onderste Steen* de laatste jaren heeft opgedaan met gebouwen en objecten uit de periode 1965-2000.

Momenteel bestaat er geen landelijk overzicht van bejaardenwoningen, verzorgingstehuizen en/of seniorencomplexen uit de periode 1965-2000. Wel is er in 2005 in opdracht van de toenmalige Rijksdienst voor de Monumentenzorg een onderzoek gedaan naar bejaardentehuizen uit de periode 1940-1965, dat een indruk geeft van de ontwikkelingen

¹ D. Baalman, *Nederland aan het eind van een millennium. Bouwen en ordenen 1965-2000*, in de: Heemschutserie, Amsterdam 2018.

² J.-E. Abrahamse, F. Altenburg, M. van Bers, e.a., *Post 65. Nieuwe perspectieven tussen welvaart en weerstand*, Amersfoort z.j. [2020].

³ Deze werkwijze werd ontwikkeld in het kader van het Monumenten Selectie Project (MSP). Zie: Rijksdienst voor de Monumentenzorg, *Handleiding Selectie en Registratie Jongere Stedebouw en Bouwkunst (1850-1940)*, MSP-MRP, Zeist 1991.

vooraangaand aan de Post-65-periode.⁴ De recent verschenen publicatie *'We mogen niet klagen. Kaarten uit het bejaardentehuis'* toont weliswaar hoofdzakelijk afbeeldingen, maar hieruit ontstaat een redelijk beeld van wat er in de naoorlogse periode aan bejaarden- en verzorgingstehuizen in Nederland is gebouwd.⁵

Opzet

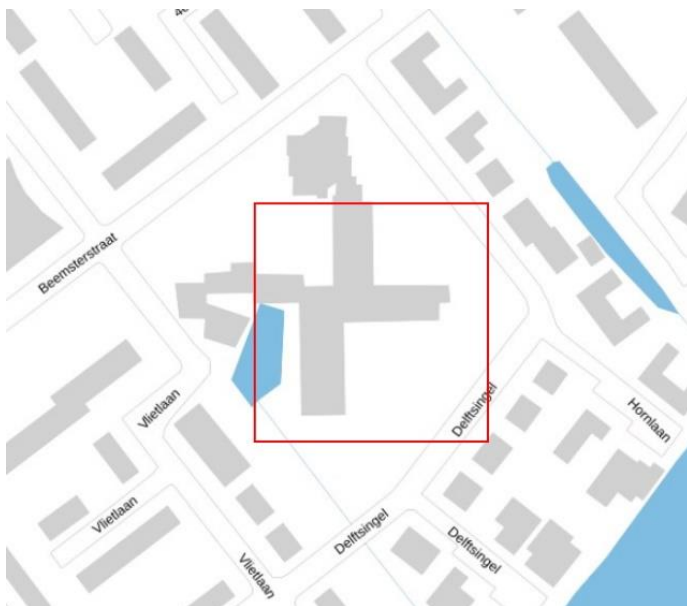
Een 'Quick scan' is een kortlopend onderzoek, waarbij aan de hand van uiterlijke kenmerken (veldwerk) een inschatting wordt gemaakt naar eventueel aanwezige cultuurhistorische en/of monumentale waarden. Het veldwerk is in dit geval aangevuld met beperkt archief- en bronnenonderzoek. Het rapport bestaat uit de volgende delen:

- A. korte historie van het gebied en het gebouw;
- B. beschrijving & analyse van het gebied en het gebouw;
- C. een waardering;
- D. conclusie & aanbevelingen.

Het rapport eindigt met enkele bijlagen (gebruikte bronnen/herkomst afbeeldingen en afbeeldingen).

Ligging en begrenzing

Verzorgingshuis *Festina Lente* ligt in de Delftbuurt in Assendelft, gelegen ten oosten van de dorpskern. Het onderzoek heeft uitsluitend betrekking op het oorspronkelijke bebouwing uit 1970; de later aangebouwde zorgwoningen aan de noord- en westzijde van het pand zijn buiten beschouwing gelaten.

Kadastrale kaart, met binnen het rode vierkant het oorspronkelijke gebouw.

Drs. Michiel Kruidenier

Nijmegen, 24 juni 2022 / 13 juli 2022 / 29 augustus 2022

⁴ K. Loeff, L. van Meijel en P. Opmeer, *Bejaardentehuizen. Categorieaal onderzoek Wederopbouw 1940-1965*, Zeist 2005.

⁵ S. van Hamel en R. Muda, *We mogen niet klagen. Kaarten uit het bejaardentehuis*, z.p., april 2019.

A. Historie

De Delftbuurt

Assendelft, gelegen ten westen van Zaandijk, maakt sinds 1974 deel uit van de Gemeente Zaanstad. Het langgerekte lintdorp bestaat uit een aantal buurten, waarvan het centrum wordt gevormd door de Kerkbuurt. Vanaf het begin van de jaren '60 werd ten oosten van de Kerkbuurt, tussen de Dorpsstraat, de Hornlaan, de rivier de Delft en de Twiskelaan, een woonwijk aangelegd: de Delftbuurt.

Assendelft, ca.1965. Ten oosten (rechts) van de Dorpsstraat zijn de eerste woningen verrezen aan de Twiskelaan (onder) en de Delftlaan (boven).

Assendelft, 1969. De verkaveling van de woonblokken in de Delftbuurt volgt het bestaande slotenpatroon.

In 1970 werd er in deze nieuwe buurt een bejaardentehuis gebouwd. Het bejaardentehuis, zoals dat begin jaren '50 in Nederland ontstond, was een typisch product van de verzorgingsstaat. 'Ouden van dagen' hadden behoefte aan op hun wensen en mogelijkheden toegespitste huisvesting, waarbij een eigen woonruimte in combinatie met gemeenschappelijke voorzieningen centraal kwam te staan.

De vergunning voor de bouw van het bejaardentehuis in Assendelft was in augustus 1969 aangevraagd door de Nederlandse Centrale voor Bijzondere Huisvestingsvormen/ Nederlandse Centrale voor Huisvesting van Bejaarden te Amsterdam. De bouwkosten werden geraamd op ruim 1,5 miljoen gulden. Het ontwerp was in 1968-1969 gemaakt door architect Melchert Leguijt Az. uit Krommenie. Aannemer was Klaas van 't Veer uit Assendelft. Voor de naam van het gebouw werd in het plaatselijke blad 'Tot uw dienst' een prijsvraag gepubliceerd. De naam 'Festina Lente', dat 'Haast u langzaam' betekent, werd bedacht door Han Mol, zoon van een veehouder.

Festina Lente in Assendelft, net na de bouw. Prentbriefkaart, ongedateerd.

Architect Melchert Leguijt (1909-1999) had, behalve een groot aantal woningen, een wijkgebouw, een scholencomplex en een openluchtwembad, voor zijn geboorte- en woonplaats Krommenie al twee bejaardentehuizen ontworpen: het inmiddels afgebroken *Durghorst* aan de Eikelaan 87 (1959) en *Rosariumhorst* aan het Rosariumpark 2 (1963).

Maquette van bejaardencentrum Durghorst te Krommenie, 1961.

Latere aanpassingen

In de jaren '90 werd het gebouw enkele malen aangepast. Zo werd er een luifel voor de hoofdentree geplaatst (ca.1991) en werden de kopse kanten van de noordvleugel en de westvleugel verlengd met (zelfstandige) zorgwoningen (1994). In 1997 werd er aan de noordelijke uitbreiding een keramisch kunstwerk geplaatst met de naam 'Vier elementen', gemaakt door Wille Boudewijn (1947-2016) uit Assendelft.

De nieuwe luifel bij de hoofdentree, foto 1991.

Heiwerkzaamheden voor de uitbreiding aan de noordvleugel, foto 1994.

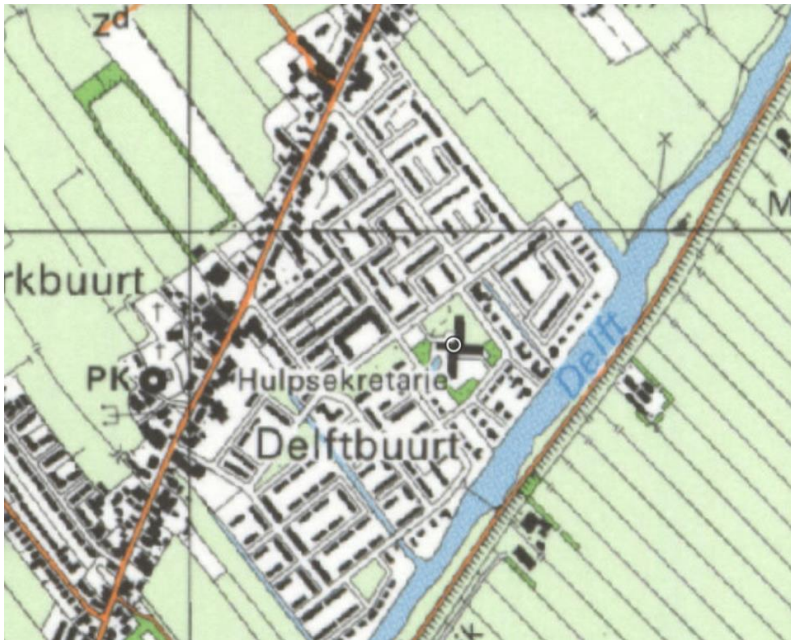
Het kunstwerk van Wille Boudewijn, foto 2010.

B. Beschrijving & analyse (zie ook: afb. 1 t/m 13)

Stedenbouwkundige opzet

De eerste bebouwing van de nieuwe wijk Delftbuurt werd aangelegd binnen de bestaande verkaveling. De rechte, haaks op elkaar staande straten en woonblokken volgden het oude slotenpatroon, waarbij gewerkt werd met 'stempels': kleine, zich repeterende clusters met rijtjeswoningen.

Dit patroon werd vanaf eind jaren '60 doorbroken. Het gebied tussen de Beemsterstraat, de Hornlaan, de rivier de Delft en de Vlietlaan/Delftsingel kreeg een afwijkende verkavelingsstructuur. Hier werden enkele losstaande en geschakelde woonhuizen gebouwd, alsmede het bejaardentehuis *Festina Lente*. Architect Leguijt ontwierp voor dit gebied een kruisvormig gebouw, dat diagonaal in de wijk werd geplaatst. De vorm, in combinatie met de diagonale ligging, benadrukte niet alleen de bijzondere functie van het gebouw, maar hierdoor ontstond in drie van de vier hoeken ook ruimte voor groen, dat aansloot op de groenstrook langs de Beemsterstraat.⁶ In de vierde hoek, aan de zuidwestzijde, werd een vijver aangelegd, waartoe een reeds bestaande sloot plaatselijk werd verbreed.

De Delftbuurt in Assendelft, 1981. De kruisvormige structuur van bejaardentehuis Festina Lente tekent zich duidelijk af.

De hoofdingang van het bejaardentehuis kwam te liggen aan de zijde van de belangrijkste (en ook breedste) straat in het gebied: de Beemsterstraat. Aan deze zijde kwam, op de hoek met de Vlietlaan, ook een parkeerplaats. Verder werden er vanaf het bejaardentehuis door de groene zones heen voetpaden aangelegd, die aansloten op de Hornlaan aan de noordoostzijde en de Delftsingel aan de zuidoostzijde. Alleen met de Vlietlaan aan de zuidwestzijde van het terrein kwam geen verbinding, vanwege de hier gelegen sloot/vijver. De huizen aan de Vlietlaan zijn de enige panden die met hun achterzijde naar het bejaardentehuis zijn gekeerd.

⁶ Een beplantingsplan voor de groene gebieden is in het bouwdossier niet aangetroffen.

Festina Lente, gezien vanuit het noordoosten, met rechts de Beemsterstraat (met parkeerplaats), onder en links de vrijstaande en geschakelde woningen aan de Hornlaan en de Delftsingel en boven de 'stempels' met woonblokken uit de eerste helft van de jaren '60. Luchtfoto, ca.1970 (detail).

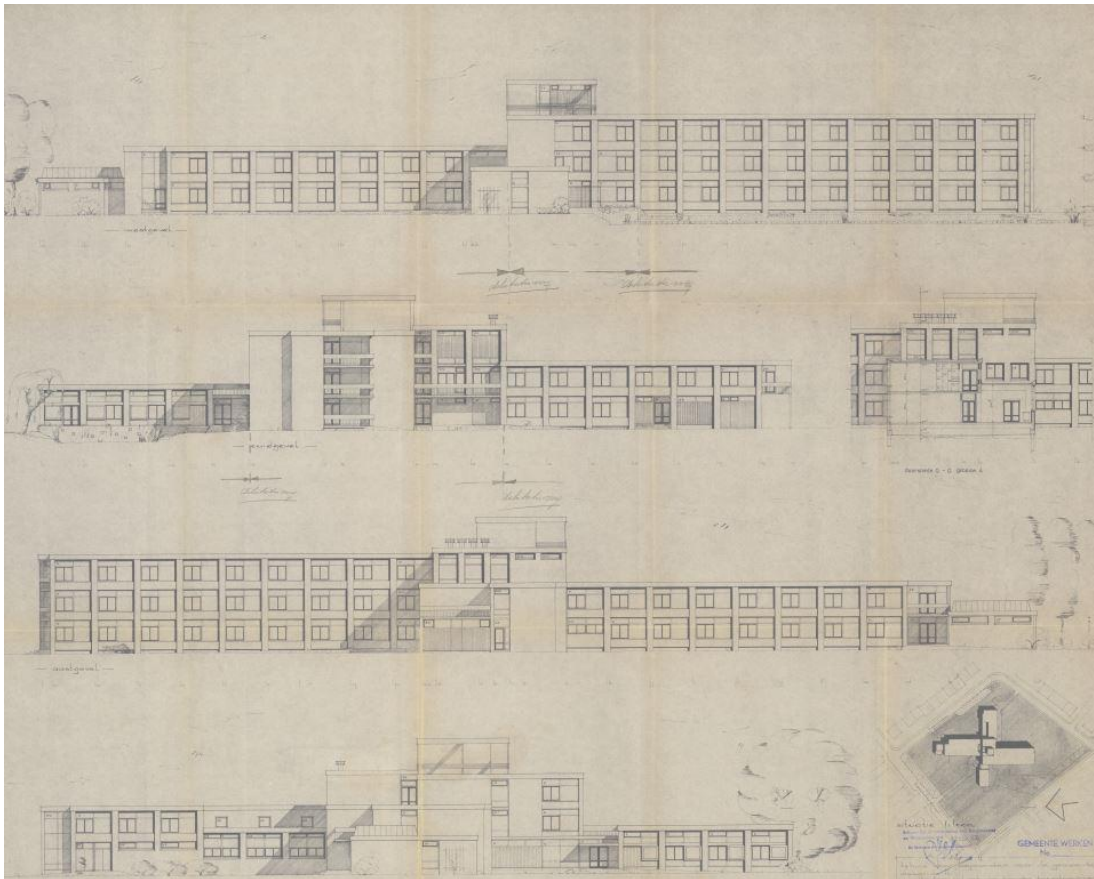
Architectuur

Bejaardentehuis *Festina Lente* bestaat uit een hoge kern, met daarin de entree, een hal en een centraal trappenhuis met lift. Hierom liggen vier vleugels van één tot drie bouwlagen. In de lage vleugel bevindt zich een recreatiezaal, in de andere drie vleugels zijn de woningen gesitueerd. De algemene voorzieningen, zoals de administratie en de keuken, zijn op de begane grond ondergebracht. Iedere woonvleugel bestaat uit een lange gang, met aan weerszijden de kamers.

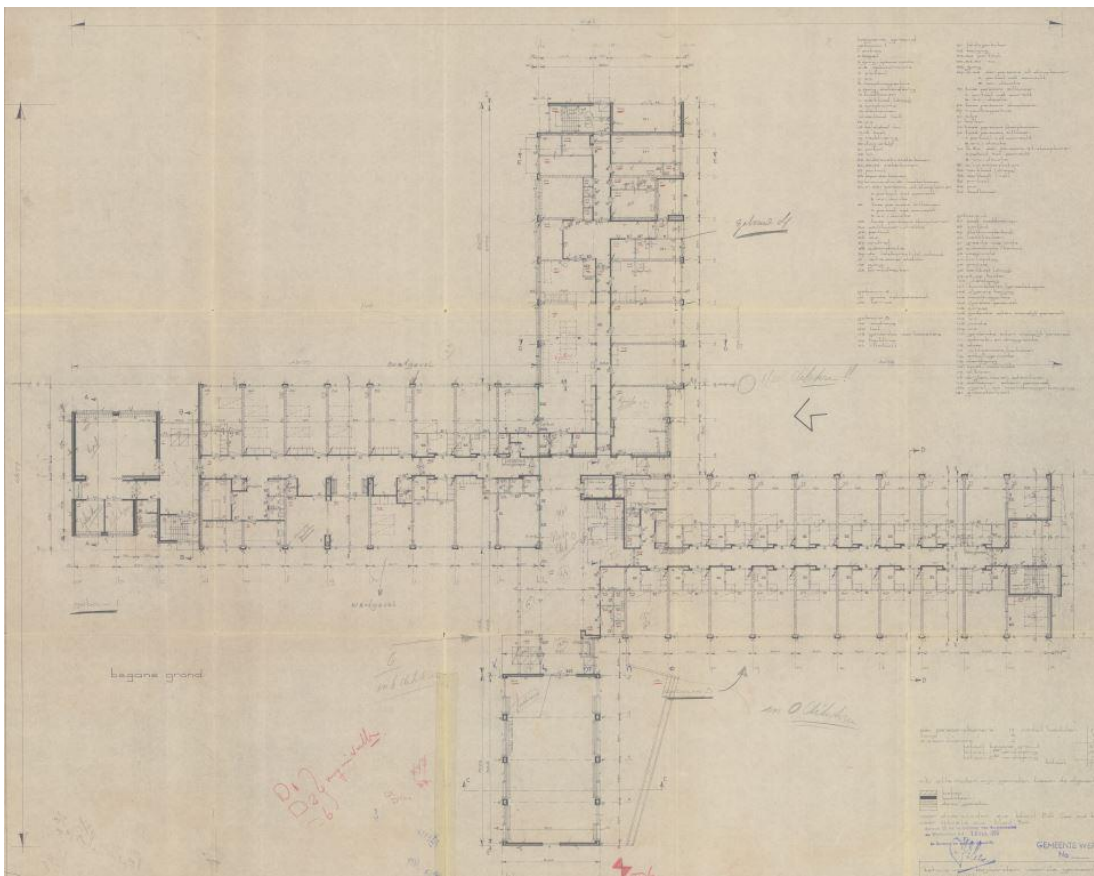
Het gebouw is opgetrokken uit een betonskelet en heeft platte daken. De langsgewels hebben een verticale, bakstenen geleding, waartussen per woning een glaspui is geplaatst. Iedere glaspui is door middel van roeden in vieren verdeeld: drie delen zijn vast, één deel kan deels geopend worden. De borstweringen zijn gemaakt van grintplaten. De kopgevels zijn opgetrokken uit baksteen en hebben per verdieping een deels inpandig, gemeenschappelijk balkon.

Bejaardentehuizen in Nederland

De meeste seniorencomplexen, die vanaf begin jaren '60 overal in Nederland werden gebouwd, betroffen etagebouw. Soms werd hoogbouw gecombineerd met laagbouw, zoals verzorgingstehuis *Haagwijk* uit 1961 (architectenbureau B. Buurman en ir. M.P. Schutte) en woon- en zorgcentrum *Rijn en Vliet* uit 1962-1963 (architect K. Landers), beide in Leiden. Ook het eerder genoemde *Rosariumhorst* in Krommenie van de architect Leguijt (1963) valt onder deze categorie. Bouwblokken van slechts één of twee verdiepingen, zoals het (inmiddels afgebroken) twee-verdiepingen-tellende *Durghost* van Leguijt in Krommenie (1959), komen voor zover bekend slechts zelden voor.

Gevelopstanden, d.d. 17 juni 1969.

Ontwerp voor de begane grond, d.d. 24 juni 1969.

De haaks op elkaar geplaatste vleugels, die Leguijt in zijn ontwerpen gebruikte, zijn typerend voor de naoorlogse bejaardencomplexen. Ook de toepassing van lage bouwvolumes, zoals bij *Festina Lente* het geval is, lijkt passend in de ontwikkelingen die rond 1970 werden ingezet. Zo blijkt uit onder meer een recente studie naar woningbouw uit de jaren '70 dat hoogbouw uit de gratie raakte en dat architecten op zoek gingen naar een meer bescheiden en minder uniforme architectuur.⁷ Het is typerend te noemen dat de recht-toe-recht-aan woningbouwblokken in de Assendelftse Delftbuurt door de bouw van *Festina Lente* werden doorbroken middels een diagonaal verkavelingspatroon.

Wat betreft de architectuur lijkt *Festina Lente* met zijn aaneengesloten vensterreeksen en het materiaalgebruik (beton, baksteen en grintplaten) kenmerkend voor zijn tijd.

⁷ M. Kruidenier, *Groeikernen en woonmilieus. Architect Jan Sterenberg en het wonen in de jaren '70*, Rotterdam 2021.

C. Waardering

Om de waarde van gebouwen en complexen te kunnen vaststellen, zijn in de loop der tijd diverse methoden ontwikkeld om een bepaalde mate van objectiviteit te waarborgen. De meest gehanteerde methode bestaat uit een reeks criteria, die de toenmalige *Rijksdienst voor de Monumentenzorg* (nu: *Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed*) in 1991 heeft opgesteld. Het gaat hierbij om de volgende waarden:

- cultuurhistorische waarde,
- architectuurhistorische en kunsthistorische waarde,
- stedenbouwkundige- en ensemblewaarde,
- alsmede de factoren 'zeldzaamheid' en 'gaafheid'.

Cultuurhistorische waarden

Verzorgingshuis *Festina Lente* is gelegen in de eerste naoorlogse uitbreidingswijk van Assendelft. De bouw was een gevolg van de toen geldende ideeën omtrent het huisvesten van 'ouden van dagen', zoals die met de opkomst van de verzorgingsstaat gebruikelijk waren geworden. *Festina Lente* was het eerste bejaardentehuis van Assendelft; eerder waren in Krommenie reeds twee bejaardentehuizen gerealiseerd. *Festina Lente* vertegenwoordigt een **redelijke** cultuurhistorische waarde.

Architectuur- en kunsthistorische waarden

Verzorgingshuis *Festina Lente* is vormgegeven in een voor die tijd typerende, sobere architectuur zonder ornamentiek, gericht op doelmatigheid. De plaatsing van de gemeenschappelijke voorzieningen op de begane grond en de ligging van de kamers aan weerszijden van lange gangen zijn van deze doelmatigheid een afspiegeling. Desondanks, of misschien wel dankzij deze soberheid en doelmatigheid, is de architectuur van het gebouw weinig verfijnt. Het gebouw moet het hebben van zijn ritmiek van verticale baksteenstroken. De rechthoekige, haaks op elkaar staande bouwmassa's in combinatie met de horizontale vensterreeksen, het materiaalgebruik en de volumeopbouw zijn weliswaar kenmerkend voor bejaardentehuizen uit deze periode, maar daarmee is de architectuur ook weinig onderscheidend. Ook al wordt onderkend dat *Festina Lente* een belangrijk werk is binnen het oeuvre van de lokale architect M. Leguijt, toch vertegenwoordigt het gebouw slechts een **geringe** architectuurhistorische waarde. Kunsthistorische waarden zijn niet aangetroffen (het kunstwerk van Wille Boudewijn valt buiten het onderzoek).

Stedenbouwkundige en ensemblewaarden

Verzorgingshuis *Festina Lente* neemt stedenbouwkundig gezien een prominente plaats in langs een van de belangrijkste straten in de woonwijk Delftbuurt. Door de kruisvormige, diagonaal geplaatste plattegrond onderscheidt het gebouw zich duidelijk van de omliggende bebouwing. De meerzijdigheid van het gebouw in combinatie met het omliggende groen is karakteristiek.

Dit alles zou geleidt hebben tot een hoge stedenbouwkundige waarde, ware het niet dat een waardering niet gestoeld is op de oorspronkelijke situatie, maar op de huidige toestand. Door de latere aanbouwen aan de noord- en westzijde is de heldere structuur aanzienlijk

aangetast en is het oorspronkelijke beeld van een driezijdig gebouw verstoord. De (inmiddels) weldadige begroeiing rondom het pand (bomen en struiken) draagt aan dit diffuse beeld bij. De zijde bij de vijverpartij heeft (en had) de uitstraling van een achterkant, terwijl een duidelijke voorzijde ontbreekt, ondanks de later aangebrachte luifel bij de hoofdentree. Derhalve kan de stedenbouwkundige waarde van het gebouw **gering** genoemd worden. Van ensemblewaarde is geen sprake.

Gaafheid/herkenbaarheid

Verzorgingshuis *Festina Lente* is – los van de latere aanbouwen – behoorlijk gaaf te noemen. Het exterieur heeft sinds de bouw weinig veranderingen ondergaan, waarbij vervanging van de beweegbare vensterdelen als grootste ingreep genoemd kan worden. Binnen zijn - zoals te verwachten is bij een dergelijk gebouw - de nodige aanpassingen geweest (o.a. op het gebied van brandveiligheid), maar de oorspronkelijke opzet en indeling zijn duidelijk herkenbaar.

Zeldzaamheid

Zoals reeds aangegeven ontbreekt het aan een landelijk overzicht van bejaarden- en verzorgingstehuizen uit de periode 1965-2000. Wel moeten er door heel Nederland vele honderden gerealiseerd zijn, maar daar staat tegenover dat er de laatste twee decennia waarschijnlijk ook weer veel zijn afgebroken. Ook een (cultuurhistorisch) overzicht van bejaarden- en verzorgingstehuizen in de Gemeente Zaanstad is niet voorhanden.

D. Conclusies & aanbevelingen

Ondanks de constatering dat verzorgingshuis *Festina Lente* een redelijke cultuurhistorische waarde heeft, van belang is binnen het oeuvre van de regionale architect M. Leguijt en de grote mate van gaafheid/herkenbaarheid, moet op basis van de geringe architectuurhistorische en stedenbouwkundige waarden geconcludeerd worden dat het gebouw een beperkte architectuurhistorische waarde vertegenwoordigt.

Op basis van de in Deel C genoemde waarden, wordt geadviseerd om bij een eventuele (gedeeltelijke) herbestemming en/of herontwikkeling:

- uit te gaan van een horizontale en meerzijdige bouwmassa in het groen van beperkte bouwhoogte, zich in structuur onderscheidend van de omringende woonbebouwing;
- de hoofdontsluiting van het gebouw/terrein te situeren aan de zijde van de Beemsterstraat;
- de directe omgeving/groen mee te nemen in een het nieuwe ontwerp, met behoud van eventueel aanwezige monumentale bomen en de vijver.

De Onderste Steen, Michiel Kruidenier

Briefhoofd van Festina Lente, 1 mei 1973.

Gebruikte bronnen en literatuur

Literatuur

- Abrahamse, J.-E., F. Altenburg, M. van Bers, e.a., *Post 65. Nieuwe perspectieven tussen welvaart en weerstand*, Amersfoort z.j. [2020]
- Baalman, D., *Nederland aan het eind van een millennium. Bouwen en ordenen 1965-2000*, in de: Heemschutserie, Amsterdam 2018
- Hamel, S. van en R. Muda, *We mogen niet klagen. Kaarten uit het bejaardentehuis*, z.p., april 2019
- Haslinghuis, E.J., *Bouwkundige termen. Verklarend woordenboek der westerse architectuurgeschiedenis*, Houten/Zaventem 1993 (1ste druk, 2de oplage)
- Kruidenier, M., *Waardestelling. Nij Ylostins, 'wooncentrum voor bejaarden'*, Nijmegen 2019
- Kruidenier, M., *Groeikernen en woonmilieus. Architect Jan Sterenberg en het wonen in de jaren '70*, Rotterdam 2021
- Loeff, K., L. van Meijel en P. Opmeer, *Bejaardentehuizen. Categorieaal onderzoek Wederopbouw 1940-1965*, Zeist 2005
- n.n., 'Bejaardencentrum te Krommenie', in: *Bouw*, 9 september 1961, nr.36, p.1117
- Rijksdienst voor de Monumentenzorg, *Handleiding Selectie en Registratie Jongere Stedebouw en Bouwkunst (1850-1940)*, MSP-MRP, Zeist 1991

Archieven

Gemeentearchief Zaanstad (bouwdossiers en beeldbank)

Overig

www.topotijdreis.nl

Herkomst afbeeldingen

De Onderste Steen, Nijmegen:
Gemeentearchief Zaanstad:
www.topotijdreis.nl
Bouw, 9 september 1961, p.1117

Omslag, p.2, 6 (boven) + afb.1 t/m 13
p.5 (boven), 7, 9, 10 en 14
p.5 (onder) en 8
p.6 (onder)

Afbeeldingen

Afb.1. Westvleugel, noordzijde, met van links naar rechts de entree (met luifel), de recreatiezaal en de later aangebouwde zorgwoningen.

Afb.2. Westvleugel, zuidzijde, met links de later aangebouwde zorgwoningen en rechts de recreatiezaal.

Afb.3. Zuidvleugel, westzijde, met links de recreatiezaal.

Afb.4. Zuidvleugel, oostzijde.

Afb.5. Oostvleugel, zuidzijde.

Afb.6. Noordvleugel, oostzijde.

Afb.7. Noordvleugel, westzijde, met links de later aangebouwde zorgwoningen.

Afb.8. Entreehal.

Afb.9. Centraal trappenhuis.

Afb.10. Begane grond, recreatiezaal.

Afb.11. Eerste verdieping, gemeenschappelijke ruimte.

Afb.12. Woongang op een van de verdiepingen.

Afb.13. Uitzicht vanaf een van de zuidelijke balkons.